

VOJSKA IN PROTIMINSKO DELOVANJE V SVETU

The army and counter-mine operations around the world

Matjaž Bizjak* UDK 623.365

Povzetek Abstract

Na svetu je danes več kakor 75 držav s položenimi minami in neeksploziranimi ubojnimi sredstvi (NUS). Vloga vojakov v protiminskem delovanju v svetu (PDVS) je bila doslej nedoločena in neizrazita. Vojaki imajo pomembno vlogo predvsem v dveh stebrih PDVS, to sta humanitarno razminiranje (HR) in uničenje minskih zalog, medtem ko je vloga vojakov v drugih treh stebrih PDVS, ki so pomoč žrtvam min, zagovarjanje prepovedi uporabe protipehotnih min in ozaveščenje o nevarnosti min, obrobna in nepomembna. Oborožene sile lahko v okviru PDVS delujejo v treh pojavnih oblikah, in sicer kot lokalne oborožene sile (LOS), kot gostujoče oborožene sile (GOS) ali kot vojaški in tehnični svetovalci. Primer Kosova kaže, da ima lahko GOS (KFOR) v začetni fazi vzpostavljanja procesa PDVS zelo pomembno vlogo, v okviru HR pa GOS najbolj uspešno izvajajo uničevanje NUS (EOD) in čiščenje bojišča (BAC), manj pa so GOS uporabne pri izvajanju klasičnega razminiranja minskih polj skladno z mednarodnimi standardi (IMAS). Kosovski primer tudi kaže, da je sodelovanje med vojniki in civilnimi strokovnjaki, ki vodijo PDVS, mogoče in lahko daje odlične rezultate. Za razliko od Kosova so v Libanonu glavno vlogo v PDVS sprva imele LOS, t. j. libanonska vojska (LV), ki pa je k problematiki PDVS uspešno pristopila šele z ameriško pomočjo. LV dejansko v celoti vodi in usklajuje PDVS na območju, ki ga nadzira, pri tem pa izvaja vse dejavnosti PDVS v skladu z IMAS. GOS (UNIFIL) so do leta 2001 izvajale razminiranje zgolj za svoje potrebe, po tem letu je z ustanovitvijo minskega centra OZN UNIFIL postal bolj povezan s PDVS. Po letu 2007 in z izrazito povečano nevarnostjo na novo odvrženega kasetnega streliva je svoje delovanje v precejšnji meri prilagodil potrebam PDVS. Oba primera kažeta, da LOS brez zunanje pomoči in usposabljanja ne morejo prevzeti pomembnejše vloge v PDVS. Slovenska vojska (SV) nima ustreznih zmogljivosti, da bi se aktivneje vključila v proces svetovnega PDVS, izkušnje ima zgolj s procesom uničevanja minskih zalog, ki ga je v Sloveniji v celoti izvedla sama. Pripadniki SV bi lahko ob dodatnem usposabljanju in dodatnem opremljanju sodelovali predvsem v procesu EOD in BAC, manj pa tudi pri klasičnem razminiranju minskih polj.

There are over 75 countries in the world today facing issues of mines in the ground and unexploded explosive ordnance (UXO). Until nowadays, the role of troops in mine actions in the world (MAW) was ill-defined and uncharacteristic. Troops may play an important part primarily in two parts of MAW; namely, humanitarian demining (HD) and mine stock disposal. On the other hand, their role in the remaining three pillars of MAW - assistance to mine victims, advocating a ban on the use of anti-personnel landmines, and raising awareness on mine dangers - is rather marginal and insignificant. Within the framework of MAW, armed forces may operate in three different formations, namely as local armed forces (LAF), as visiting armed forces (VAF), or as military or technical advisers. The example of Kosovo shows that in the initial stage of the MAW process, the VAF (KFOR) may play a very important part; within the framework of HD, the VAF are most successful in the UXO and in the activities of battlefield clearance. On the other hand, the VAF are less helpful in the classic demining of mine fields, in accordance with the IMAS standards. Kosovo is also an example of a cooperation between military and civil experts in charge of MAW, and manifests that such cooperation may offer excellent results. In contrast to Kosovo, in Lebanon it was the LAF, t.i. the Lebanese Armed Forces, who played the main role in MAW from the beginning; however, the Lebanese Armed Forces only managed to deal with the MAW issue effectively through American assistance. The Lebanese Armed Forces are fully in charge of and coordinate the MAW process in the area under their control, while conducting all MAW activities in accordance with the IMAS standards. Until 2001, the VAF (UNIFIL) carried out demining exclusively for their own requirements; after that year, however, the creation of the UN mine centre made UNIFIL more actively involved in MAW. After 2007, following an increased danger posed by the newly jettisoned cluster ammunition, UNIFIL largely adapted its activities to the requirements of MAW. Both examples demonstrate that the LAF are not capable of playing a prominent part in MAW without external assistance and training. The Slovenian Armed Forces (SAF) lack the appropriate capacities to engage actively in the process of MAW. It gained experiences only from mine stock disposal which it carried out in Slovenia entirely by itself. On receiving additional training and equipment, members of the SAF could participate primarily in the processes of UXO and battlefield clearance, while they are not so much qualified to take part in the classic demining of mine fields.

Uvod

Danes v svetu veliko držav čuti posledice različnih vojaških spopadov, ki so potekali in še potekajo vse od druge svetovne vojne naprej. Dediščina teh spopadov se ob revščini kaže v zelo različnih pojavnih oblikah, ena izmed njih so tudi položene mine, minska polja in velika količina neeksploziranih ubojnih sredstev (v nadaljnjem besedilu NUS). Teh držav je več kakor 75, raven onesnaženosti državnega ozemlja je seveda zelo različen, tovrstna nevarna dediščina pa ponekod izvira celo iz obdobja druge svetovne vojne. Razminiranje je bilo včasih ocenjevano kot povsem vojaška dejavnost, ki jo lahko izvajajo le vojaki. V času spopadov se je izvajalo bolj ali manj izključno razminiranje iz vojaške nuje, širše razsežnosti pa je razminiranje ponekod dobilo šele po koncu spopadov, vendar so ga zopet izvajali vojaki. Vojaki so bili tako mnogokrat napoteni na izvajanje razminiranja pred demobilizacijo, znana pa je po drugi svetovni vojni tudi številčna uporaba predvsem nemških vojnih ujetnikov. Samo v Franciji je na minskih poljih delalo okoli 50.000 nemških vojnih ujetnikov, od tega je med 8 in 17,5 % ujetnikov na minskih poljih bodisi umrlo ali bilo poškodovanih. Delo vojnih ujetnikov pri čiščenju minskih polj je dokončno prepovedala šele leta 1949 sprejeta Ženevska konvencija. Vendar so kljub hudim žrtvam, predvsem med ujetniki, minska polja še dolgo po letu 1945 ostajala problem in zahtevala žrtve med civilisti in specializiranimi vojaškimi enotami, ki so načrtno izvajale razminiranje. Vloga civilnih deminerskih organizacij (v nadaljnjem besedilu MCO), tako nevladnih (v nadaljnjem besedilu NGO) kakor tudi komercialnih, je v protiminskem delovanju v svetu (v nadaljnjem besedilu PDVS)¹

Slika 1. Spomenik poljskim vojakom, ki so se ponesrečili pri razminiranju širšega področja Hitlerjevega brloga na Poljskem, Poljska, Ketrzyn 2007 (foto: M. Bizjak).

Figure 1. Monument to Polish soldiers injured during the demining of Hitler's Wolfair, Poland, Ketrzyn 2007 (photo: M. Bizjak).

dobro znana. Vendar to niso edini akterji, ki morejo in želijo sodelovati pri razminiranju, saj imajo v zadnjem času pomembno vlogo v tem procesu tudi vojaki in pripadniki oboroženih sil (v nadaljnjem besedilu OS). Jasno je, da imajo vojaki drugačne cilje, taktiko delovanja, izkušnje, opremo in nenazadnje tudi drugačno mnenje o tem, kako pristopiti k problemu. Vprašanje je, ali lahko obe skupini sodelujeta in izboljšata sodelovanje, ki je pogostokrat zelo slabo, in posledično tudi učinkovitost na terenu, kar bi moral biti primarni cilj obeh akterjev. Mnenja glede morebitne izrazitejše vloge OS in vojakov v PDVS so zelo deljena in nasprotujoča. Temeljno vprašanje ni, kdo bo PDVS vodil, ker so to nedvoumno strokovnjaki civilisti, ki PDVS poznajo do obisti, ampak kaj lahko vojaki in OS prispevajo v okviru PDVS. Po drugi strani se je s spremenjeno vlogo sodobnih armad, kjer je zmeraj večji poudarek na mirovniško posredovalni vlogi in ne toliko na značilnih vojaških nalogah, tudi njihov odnos do minske nevarnosti in NUS vsaj deloma spremenil. Prej so problem min reševali zgolj s taktičnim razminiranjem (v nadaljnjem besedilu TR), novi pogoji pa zahtevajo celovitejši pristop. Vojaške enote na določenih kriznih žariščih ostajajo več let, zaradi česar je treba zaradi varnosti lastnih pripadnikov in enot minsko nevarnost ne samo zmanjšati, ampak pogostokrat popolnoma izničiti.

Segmenti protiminskega delovanju v svetu in vloga OS v njih

OS in vojaki lahko glede na svojo posebno nalogo sodelujejo v vseh t. i. petih stebrih PDVS, čeprav ne v vseh enako učinkovito.

1. Humanitarno razminiranje (angleško humanitarian demining, v nadaljnjem besedilu HR)

Na splošno velja, da lahko vojaki in OS največ prispevajo PDVS prav v okviru HR. Pri tem ne gre samo za fizično izvajanje razminiranja in različnih oblik minskega izvidovanja, ampak za vrsto drugih zadev, povezanih z vojaki in OS, ki so pomembne v deminerski skupnosti, kjer sta organizacija in vrsta dela zelo specifični. Predvsem je treba izpostaviti, da velika večina ljudi, ki aktivno sodeluje in vodi PDVS, izhaja iz vojaških vrst, običajno celo iz bojnih inženirskih enot, ima pogostokrat bojne izkušnje in je posledično prilagojena delu pod hudim stresom.

* mag., Ministrstvo za obrambo RS, Slovenska vojska, GŠSV, Vojkova cesta 55, Ljubljana, matjaz.bizjak@mors.si

¹ V angleškem jeziku se uporablja izraz »Mine Action«, ki pa ga je v slovenski jezik zelo težko smiselno prevesti in dobesedni prevod ne izraža vse širine dejavnosti, ki jo opredeljuje angleški izraz. O tem glej več: Orifici David, A Guide to Mine Action and Explosive Remnants of War, Geneva, April 2007.

Slika 2. V mehko zemljo zarita še nevarna tromblonska mina, Košare 2000, (foto: M. Bizjak)

Figure 2. Still dangerous rifle grenade in soft soil, Kosovo, Košare 2000 (photo: M. Bizjak).

Slika 3. S strani KFOR označeno območje, kjer so bile odvržene kasetnice, Kosovo, Grmija 1999 (foto: M. Bizjak).

Figure 3. Area labeled and marked by KFOR where cluster ammunition was dropped, Kosovo, Grmija 1999 (photo: M. Bizjak).

V deminerski skupnosti prevladujejo nekdanji angleški, južnoafriški in rodezijski vojaki.² Že zaradi tega bi moralo biti vključevanje vojaških enot v HR lažje, pa pogosto ni tako. Vojaki lahko v HR »prinesejo« ustaljene programe in načine usposabljanja, svojo »usposobljenost«, hierarhični sistem odločanja, ki je z nekaterimi popravki primeren za delo na nevarnih območjih, kjer je disciplina nujni pogoj za uspešno delo. Za HR je primerna tudi vojaška zasnova organizacije z jasno delitvijo nalog, saj se morajo posamezniki jasno zavedati svojih nalog in odgovornosti, usklajevanje med logističnim, medicinskim in operativnim delom pa mora biti brezhibno. OS lahko proces HR pospešijo z uporabo lastnih težkih strojnih sredstev za razminiranje, ki jih lahko posodijo MCO, le-te pa skladno z mednaro-

dnimi standardi humanitarnega razminiranja (International Mine Action Standards, v nadaljnjem besedilu IMAS) zagotovijo še vzporedno ročno razminiranje ali preverjanje s psi za detekcijo min (v nadaljnjem besedilu MDD). Na ta način je dosežena zahtevana raven verjetnosti, da so bile odstranjene in uničene mine in NUS z določene površine na določeni globini, kar je osnovni pogoj IMAS. Znani so tovrstni zelo uspešni primeri posojanja in sodelovanja na Kosovu, v BiH in v Afganistanu. Aktivni vojaki so v primerjavi z izvajalci HR tudi bolj usposobljeni in pripravljeni za delo z najmodernejšimi oblikami eksplozivnih groženj. Tu ne gre samo za improvizirana ubojna sredstva, kjer domišljija posameznika lahko pride do polnega izraza, ampak za visoko tehnično sofisticirana nova orožja, ki so dokaj nova na bojišču. Na Kosovu je množična uporaba kasetnega streliva civilno deminersko skupnost presenetila in šele v sodelovanju z vojaško deminerskim delom enot Nata se je začelo njegovo čiščenje (Battle Area Clearance, v nadaljnjem besedilu BAC).³ Omeniti je treba še zelo pomemben neposredni vpliv OS na HR, saj so zaradi visokih proračunov nosilci razvoja metod in tehničnih novosti na področju razminiranja.⁴ Primer so OS Južne Afrike, ki so za svoje bojevanje na območju Angole in Rodezije razvile posebna minsko zaščitena vozila,⁵ ki se danes veliko uporabljajo tudi v PDVS. Takih primerov je na področju detekcije, zaščite, logistične zagotovitve ipd. zelo veliko. Za razumevanje morebitne vloge vojakov v HR je treba opredeliti tudi razlike med TR ali vojaškim razminiranjem in HR, saj le tako lahko razumemo omejitve, delovanje in izhodišča OS.

² Komercialna organizacija Minetech iz Zimbabveja zaposluje izključno nekdanje temnopolte rodezijske vojake, vodje pa so v večinoma nekdanji belopolti južnoafriški ali rodezijski oficirji. Ne samo pri delu, ampak tudi v življenju vlada vojaška disciplina, deminerji živijo pod šotori, četudi obstaja možnost uporabe pokritega in zidanega objekta. Vodje razminiranja živijo v enakih razmerah kakor deminerji. Sporazumevanje je kratko in jasno, ugovarjanja ni, deminerji izpolnjujejo ukaze, čeprav pomenijo nevarnost za njihovo zdravje, kar so glavne značilnosti vojaške discipline in komunikacije.

³ Glede kasetnega streliva in izvajanja BAC glej več: Orifici David, A Guide to Cluster Munitions, Geneva, November 2007.

⁴ Blagden Paddy, Military Involvement in Humanitarian Demining and its effect on Equipment Development, Defence Procurement Analysis, Spring 2001, str. 137.

⁵ Najbolj znana tovrstna vozila so Mamba IIC MPV in Casspir MK II.

Slika 4. Neeksplodirana, vendar še vedno smrtno nevarna britanska kasetnica RBL 755, Kosovo, Banjica 1999, (foto: M. Bizjak).

Figure 4. Not activated but still deadly RBL 755 British cluster ammunition, Kosovo, Banjica 1999 (photo: M. Bizjak).

TR se v poglavitnih delih loči od HR, v angleškem jeziku, ki prevladuje v skupnosti PDVS, je razlika očitna že v poimenovanju, saj izraz »humanitarian mine clearance« (humanitarno razminiranje) v nasprotju z izrazom »minefield breaching« (prehajanje minskega polja) izraža vso širino HR. Vsebinske razlike so zelo velike, vendar jih lahko združimo v naslednje skupine:

1. Pri TR je zelo pomembna sestavina čas, saj ga je treba izvesti čim hitreje. Pri HR je čas načeloma prav tako zelo pomemben, predvsem s stališča racionalne izrabe denarja in deminerskih zmogljivosti. Pri fizični izvedbi HR je čas zanemarljiv.
2. TR se običajno zaradi zelenega presenečenja izvaja prikrito in v tišini, ob omejeni vidljivosti in če je le mogoče v slabih vremenskih razmerah. HR se vedno izvaja odkrito, pri temperaturah nad 5 stopinj Celzija in ob dobrih vremenskih razmerah. HR se ne izvaja v dežju, snegu ali močnem vetru. Tišina je pomembna, vendar zgolj zaradi zagotovitve potrebne koncentracije deminerjev. HR se mora (poudaril M. B.) vedno izvajati ob popolni vidljivosti. Nacionalni standardi pogostokrat tudi časovno omejujejo delo deminerjev.
3. Namen TR je zmanjšati žrtve med vojaki, ki morajo prehod izvesti, varnost civilistov in morebitna uporaba zemljišča po spopadu ni namen TR. Temeljni cilj HR je zagotovitev popolne varnosti civilistov in celovita uporaba zemljišča.
4. TR se izvaja z ročnim razminiranjem, eksplozivom, stroji za razminiranje itd. Uporaba MDD je omejena zgolj na posamezne primere (Afganistan, Vietnam).
5. Tehnike razminiranja se določijo glede na razpoložljiva sredstva, razpoložljivi čas in namen TR. Pri ročnem načinu so to najpogosteje minski detektorji, pipalke ali celo bajoneti, pri strojnem načinu pa so to tanki čistilci, plugi, eksplozivna polnjenja. Pri izvajanju HR se uporabljajo zgolj tri metode razminiranja (ročno, MDD in strojna metoda), vendar je strojno metodo vedno treba dodatno potrditi z ročnim razminiranjem ali z MDD. Najboljši učinek se doseže s kombinacijo dveh ali celo vseh treh metod, kar se pri TR ne uporablja.
5. Širina razminiranja je pri TR minimalna, t. j. takšna, ki še omogoča zadovoljivo prečenje konkretnega vojaškega kontingenta. Pri HR je cilj razminirati celotno nevarno površino in njena velikost ni pomembna.
6. Primarni cilj TR je priprava in izvedba prehoda, varnost ljudi, ki izvajajo razminiranje ali izvajajo prehod, je drugotnega pomena. Pri izvajanju TR se ne upoštevajo varnostne razdalje, ampak pogosto vojaki izvajajo razminiranje tesno drug ob drugem. TR se običajno izvaja v klasičnih vojaških uniformah, ki ne nudijo zaščite. Poleg tega je odstotek uspešnosti TR med 70 in 90 % in ne dosega zahtev IMAS za »vzpostavitev zadostne ravni verjetnosti« odstranitve eksplozivne grožnje. Ta raven verjetnosti je vedno okoli 100 %, saj v nasprotnem primeru očiščeno področje ni prevzeto, kar je osnovni cilj HR. Pri HR je varnost deminerjev prva in je treba pri delu vedno upoštevati minimalne varnostne razdalje in obvezno uporabljati zaščitno opremo.

Slika 5. Uničenje NUS na planini Goleš, ki ga je izvajal KFOR, Kosovo, Goleš 2000 (foto: M. Bizjak).

Figure 5. UXO demolition by KFOR on Goleš Mountain, Kosovo, Goleš 2000 (photo: M. Bizjak).

Slika 6. Finska vojaška mlatilka Adrima na Kosovu certificirana za humanitarno razminiranje, Kosovo 2000 (foto: arhiv MACC).

Figure 6. Finnish military flail certified in Kosovo for humanitarian mine clearance, Kosovo 2000 (photo: archive MACC)

7. Pri izvajanju TR se mine in NUS mnogokrat ne odstranjujejo iz čiščene površine. Če deminer najde mino in je ne more odstraniti, jo obide in ustrezno označi. Različni strojni načini mine in NUS največkrat samo poškodujejo, izvržejo ali celo samo izkopljejo. V večini primerov so ta eksplozivna telesa manj nevarna, vendar še vedno predstavljajo veliko grožnjo vsem, ki pridejo v stik z njimi. Pri HR je treba vsa eksplozivna telesa in njihove dele, četudi nenevarne, odstraniti z nevarne površine.
8. Izvajanje TR se prilagaja trenutnim taktičnim razmeram, izvaja pa se po nacionalnih taktičnih pravilih in načelih, HR pa se izvaja izključno po IMAS in iz IMAS izhajajočih nacionalnih standardnih operativnih postopkih. Pri TR se kontrola kakovosti dela ne izvaja, pri HR je kontrola kakovosti (quality assurance, v nadaljnjem besedilu QA) eden od najpomembnejših delov fizičnega izvajanja HR, ki jo izvajajo najprej nacionalni organi QA, šele nato neodvisne organizacije in zelo izkušeni posamezniki.

2. Pomoč žrtvam min (assistance to landmine victims, nadaljnjem besedilu ATLV)

Vloga vojakov v okviru tega dela PDVS je mnogokrat izrazita zgolj v prvi fazi do vključno s hospitalizacijo ponesrečenca. OS imajo v večini primerov zagotovljeno medicinsko oskrbo do bolnišnične ravni z možnostjo izvedbe zahtevnejših kirurških posegov. Poleg tega imajo vojaški zdravniki in kirurgi največ izkušenj z minskimi in NUS

⁶ Dejavnost EOD je pomensko ožja od razminiranja, saj pomensko združuje zgolj detekcijo in uničenje že uporabljenih (NUS) in tudi skladiščenih eksplozivnih teles. V PDVS se je v zadnjih letih začel uporabljati izraz eksplozivni vojni ostanki (explosive remnants of war; v nadaljnjem besedilu ERW), ki združuje NUS (unexploded ordnance, v nadaljnjem besedilu UXO) in skladiščena in zapuščena eksplozivna sredstva (abandoned explosive ordnance, v nadaljnjem besedilu AXO).

poškodbami. Vsaka deminerska, pirotehnična (explosive ordnance disposal, v nadaljnjem besedilu EOD)⁶ ali skupina BAC mora imeti skladno z IMAS na delovišču zagotovljeno medicinsko oskrbo na ravni medicinskega tehnika in reševalnega vozila. Vendar HR pogostokrat poteka v zelo odmaknjenih predelih, kjer ob hudi minski poškodbi reševalno vozilo ne predstavlja zagotovila za življenje, poleg tega se minske nesreče lokalnega prebivalstva dogajajo tudi na najbolj nedostopnih območjih. V vseh takih primerih je edina možnost uporaba vojaških zmogljivosti, predvsem reševalnih helikopterjev. To je seveda odvisno od konkretnih dogovorov na terenu in od razvitosti in tehnične opremljenosti vojske na določenem območju. Do tovrstnega odličnega sodelovanja je prišlo na Kosovu, kjer so Natove enote (v nadaljnjem besedilu KFOR) zagotavljale 20-minutni odzivni čas svojih helikopterjev za vse lokacije na Kosovu, deloma to zagotavljajo tudi v Afganistanu enote ISAF in v Libanonu enote UNIFIL. V vseh teh primerih gre za dobro opremljene in usposobljene tuje OS, vendar v mnogih državah, kjer tujih sil ni, domače OS ne morejo zagotavljati teh zmogljivosti. Podobno večina tujih OS za svoje pripadnike zagotavlja lastno bolnišnično medicinsko oskrbo, ki se ob predhodnem dogovoru lahko uporabi tudi za žrtve min in delovnih nesreč, vključno z zahtevnimi kirurškimi posegi, ki jih minske poškodbe v večini primerov tudi zahtevajo. OS lahko v tem delu PDVS pomagajo izključno v prvih dveh fazah, t. j. v fazi prve pomoči in fazi kirurških posegov. Drugih treh faz ATLV; fizične rehabilitacije, psihosocialne rehabilitacije in socialne reintegracije, OS običajno ne zagotavljajo niti za svoje pripadnike.

3. Uničenje minskih zalog (stockpile destruction, v nadaljnjem besedilu SD)

SD je eden od stebrov PDVS, kjer imajo OS in vojaki običajno odločilno vlogo. IMAS v štirih poglavjih na široko opredeljujejo načine, tehnike in druge pogoje uničenja protipehotnih min (v nadaljnjem besedilu PPM), vendar

Slika 7. Vojaki večinoma izvajajo le nujno taktično razminiranje, Makedonija 2002 (foto: S. Saunders)

Figure 7. In most cases military personnel perform urgent tactical demining, Macedonia 2002 (photo: S. Saunders)

uničenje v vseh državah, ki so konvencijo ratificirale in zaloge uničile, niso v celoti izvedli vojaki. Običajno je to odvisno od odločitve, kako bodo PPM uničene, predvsem pa od razpoložljivega denarja in časa za izvedbo SD. OS večinoma izvajajo uničenje PPM s sežiganjem in detonacijo, ki se običajno izvaja na odprtem prostoru. Nekatere vojske imajo tudi zmogljivosti za zaprto uničevanje, t. j. za ročno ali mehanično razstavljanje, mehanično lomljenje itd. Tak primer je bila tudi izvedba SD v Sloveniji, ki ga je v celoti vodila in izvedla Slovenska vojska (v nadaljnjem besedilu SV). SV je uporabila kombinirano metodo, ki jo dopuščajo tudi IMAS, in sicer je bil del PPM razstavljen na sestavne dele, del PPM pa je bil na poligonu uničen z odprto detonacijo.⁷ Izvedba SD, ki ga izvedejo lastne OS, je tudi najcenejša, saj zagotavlja minimalne stroške in kakovostno izvedbo. Vse druge bolj zahtevne metode uničevanja PPM, ki so sicer okolju prijaznejše, so precej dražje in se običajno izvajajo zunaj dolovanja vojska. OS večinoma skrbijo tudi za tisto količino neuničenih PPM, ki so skladno s 3. členom Konvencije o prepovedi uporabe, kopičenju zalog, proizvodnje in prenosa PPM in njihovo uničenje dovoljene za razvoj tehnik detekcije, odstranjevanja ali uničevanja PPM in usposabljanje.

4. Zagovarjanje prepovedi uporabe protipehotnih min (advocacy against the use of anti-personnel mines, v nadaljnjem besedilu AATUOAM)

AATUOAM je na prvi pogled eden od delov PDVS, kjer prednosti OS in vojakov pridejo najmanj do izraza, saj

so predvsem vojaki tisti, ki iz različnih razlogov zagovarjajo uporabo PPM. Vendar je zelo aktiven del AATUOAM tudi t. i. vojaško-vojaški dialog (military-military dialogue). Vzporedno z javno kampanjo za prepoved PPM je potekala in še poteka dejavnost prepričevanja o nepotrebnosti PPM v vojaških krogih. Vodijo jo visoki aktivni ali upokojeni častniki, po drugi strani pa so celo nekatere vodilne države v AATUOAM, kakor sta Kanada in Južna Afrika, svoje visoke častnike vzpodbujale in »ponudile« za izvajanje AATUOAM. V tem smislu so bile pripravljene celo posebne študije za ciljno vojaško populacijo. Znane so publikacije upokojenega brigadirja Patricka Blagdena⁸ in generala Roberta Garda,⁹ ki so jih redno delili na mednarodnih vojaških srečanjih. Brošure poskušajo dokazati nepotrebnost PPM z vojaškega stališča, posledice PPM na lastnih enotah in civilistih in tehnične ter taktične alternative uporabe PPM. OZN ocenjuje vojaško-vojaški dialog kot zelo uspešen. Tudi v nekaterih državah, ki so v zadnjih vojnah veliko uporabljale PPM, so bili nosilci AATUOAM pogostokrat upokojeni častniki. Značilni primer je nekdanji SR Jugoslavija, kjer so jugoslovansko kampanijo za prepoved PPM začeli in vodili prav nekdanji aktivni oficirji.¹⁰

⁷ V Sloveniji je bilo skupaj uničenih 168.898 PPM, Slovenija je za potrebe skladno s konvencijo obdržala 3000 PPM. OZN ocenjuje, da so stroški uničenja ene skladiščene PPM od 2 \$ do 4 \$. Slovenijo je uničenje stalo 338.000 \$, kar je 2 \$ po PPM.

⁸ Blagden Patrick, Anti-Personnel Mines: Friend or Foe, a study on the military utility of anti-personnel mines, ICRC, 2004.

⁹ Gard Robert, Alternatives to Anti-Personnel Landmines, Vietnam Veterans of America Foundation, 2003.

¹⁰ Šikavica Stipe Stipan, Ka svetu brez mina, Beograd 2000.

Slika 8. Mešano minsko polje, Kosovo, Popovac, 1999 (foto: M. Bizjak).

Figure 8. Mixed minefield, Kosovo, Popovac 1999 (photo: M. Bizjak).

5. Ozaveščenje o nevarnosti min (mine risk education. V nadaljnjem besedilu MRE)

Mesto OS v okviru MRE je sicer pogojno zelo izrazito, kar je predvsem povezano z novo vlogo vojska v različnih mirovniških operacijah. OS in vojaki so do sedaj intenzivno sodelovali v MRE v Albaniji, BiH, Afganistanu, Kambodži, Hrvaški, Iraku in na Kosovu, vendar v vseh teh primerih OS v procesu MRE niso imele glavne vloge. Pripadniki nacionalnih vojska so vodili in izvajali MRE v Nikaragvi, Libanonu in na Tajskem. Sodelovanje vojakov v MRE je še zmeraj zelo pereča tema v okviru skupnosti PDVS. Nihče namreč ne dvomi v poštene namene vojakov pri izvajanju MRE, vendar obstaja dvom v uspešnost prenosa sporočila MRE. V nekaterih okoljih imajo vojaki avtoriteto in so lahko odlični posredniki za prenos sporočila, predvsem med mlado moško populacijo, ki je najpogostejša ciljna skupina MRE. Po drugi strani pa uniformirani in pogostokrat oboroženi vojaki z minami v rokah niso najboljši zgled MRE, predvsem med otroki. Prav zaradi negativnega odziva je OZN minski center na Kosovu (Mine Action Co-ordination Center, v nadaljnjem besedilu MACC) leta 2000 precej na silo prekinil

¹¹ Filippino Eric, *The Role of the Military in Mine Action*, Geneva 2003, str. 5.

program MRE KFOR z imenom »Soldier to Child«, ker so bili rezultati drugačni od pričakovanih. Otroci so se namreč identificirali z vojakom z mino v rokah in ne z glavnim sporočilom MRE. Pogostokrat vojaki zaradi različnih razlogov ne morejo uspešno vzpostaviti stikov z lokalnimi skupnostmi. Najboljše rezultate MRE dosežejo vojaki zaradi avtoritete med lastnimi pripadniki in drugim uniformiranim osebjem. Morebitno vlogo OS v MRE je treba ustrezno posamično oceniti.

Pojavne oblike OS v okviru PDVS

Različne vojske se s problematiko razminiranja srečujejo zelo različno, zaradi česar je tudi njihov odnos do te problematike zelo različen, sam pristop pa določen s statusom teh vojska na konkretnem območju. Ustrezne vojaške zmogljivosti za sodelovanje v procesu PDVS imajo OS držav, okuženih z minami in NUS (lokalne oborožene sile, v nadaljnjem besedilu LOS), in oborožene sile, ki niso del te države (gostujoče oborožene sile, v nadaljnjem besedilu GOS).¹¹ GOS imajo predvsem dve obliki, to so enote in posamezniki kot del mirovniških sil pod okriljem OZN ali druge krovne organizacije ter inštruktorji in tehnični svetovalci, ki samostojno pomagajo v procesu PDVS.

Slika 9. Medicinsko oskrbo in MEDEVAC lahko v okviru PDVS zelo uspešno izvajajo vojaki, Kosovo, Djakovica 2002 (foto: S. Saunders).

Figure 9. Medical service and MEDEVAC is one of the areas where the military can support HVR, Kosovo, Djakovica 2002 (photo: S. Saunders).

1. Lokalne oborožene sile

Lokalne oborožene sile so v večinoma slabo opremljene, slabše usposobljene in mnogokrat sestavljene iz različnih prej sovražnih formacij. Njihova učinkovitost in kakovost razminiranja¹² je slaba, pri razminiranju imajo LOS ponavadi veliko število delovnih nesreč. LOS imajo določene prednosti, predvsem so vsaj v začetni t. i. nujni fazi razminiranja najbolj seznanjene z minami v neki državi, poznajo uporabljene vrste min, NUS in improvizirana ubojna sredstva ter načine njihove uporabe in postopke razoroževanja. Poleg tega pripadniki LOS prejemajo mesečne dohodke, imajo zagotovljeno logistično in komunikacijsko mrežo in sanitetno opremljenost. LOS običajno delujejo v okolju, kjer je dostop do različnih informacij omejen in zelo nadzorovan, kar pogostokrat predstavlja veliko težavo pri usklajevanju in razširjanju informacij. To pride do izraza, ko LOS sestavljajo pripadniki prej sovražnih formacij, kar je primer mnogih držav takoj po prenehanju sovražnosti. To povzroča skrivanje in podvajanje informacij in dela, pogoste pa so tudi informacijske »luknje«, ki so pri razminiranju lahko usodne. Poleg tega določene ogrožene lokalne skupnosti ne zaupajo v kakovost razminiranja LOS, ki ga izvajajo pripadniki prej sovražnih formacij. Ta težava je prišla do izraza v BiH, na Kosovu in deloma tudi v Libanonu. Veliko težavo za LOS predstavlja tudi vodenje in usklajevanje PDVS, ki ju izvaja civilna avtoriteta, to je bodisi nacionalni minski center ali minski center OZN ali druga

avtoriteta. Najznačilnejši tovrstni primer sta Kambodža in deloma Nikaragva. Po drugi strani PDVS presega znanje, usposobljenost in opremljenost pripadnikov LOS, posledično so delovne nesreče pogoste, kakovost dela pa slaba in je mnogokrat treba delo ponoviti. Motivacija pripadnikov LOS je večinoma nizka in odvisna od višine plače in pogojev dela, naborniki pa poleg tega v procesu razminiranja niso najbolj uporabni. Pripadniki LOS so predvsem vojaki in pri njihovi uporabi v PDVS je treba to upoštevati. LOS so izvajale razminiranje v različnih deželah z zelo različno stopnjo uspešnosti. V BiH uporaba LOS pri razminiranju ni bila najbolj uspešna, saj je bila precej draga, celo v primerjavi z MCO, delovne nesreče pa zelo pogoste. Po drugi strani je razminiranje vseh sumljivih in miniranih površin v Nikaragvi uspešno izvedla njena vojska šele ob pomoči tujih vojaških svetovalcev (v nadaljnjem besedilu VS) in dodatnem usposabljanju, pred tem izvedeno razminiranje je bilo izvedeno slabo in je zahtevalo veliko žrtev med pripadniki LOS.

2. GOS

Večina sodobnih vojska ima izkušnje z razminiranjem, ki je po zahtevnosti blizu HR, saj se s takimi zahtevami srečujejo

¹² Izraz je uporabljen v splošnem smislu za opis vseh dejavnosti detekcije in odstranjevanja min in NUS, ne glede na to, ali je bila dejavnost izvedena v skladu z IMAS.

Slika 10. Improvizirana ubojna sredstva predstavljajo grožnjo vsem, vojaki pa so najbolj usposobljeni za boj proti njim. Improvizirana protipehotna mina izdelana s strani OVK, Kosovo, Priština 1999, (foto: M. Bizjak).

Figure 10. IEDs represent a threat to all, and military personnel are in general the best trained to deal with them. Improvised antipersonnel mine of UCK origin, Kosovo, Priština 1999 (photo: M. Bizjak).

Slika 11. Pripadniki ZKK izvajajo površinsko preiskava področja, kjer so bile odvržene kasetnice, Kosovo 2002, (foto: S. Saunders).

Figure 11. Surface investigation of a cluster strike by KPC members, Kosovo 2002 (photo: S. Saunders).

- usposabljanje in QA za konkretno nalogo na konkretnem minskem polju ali nevarnem območju,
- načrtovanje in vodenje dnevnih del na delovišču in
- strateško načrtovanje, kamor spadata tudi usklajevanje in povezovanje dejavnosti z drugimi subjekti.

na mirovnih operacijah. Na splošno so prednosti GOS bogate izkušnje, poznavanje modernih deminerskih tehnik in tehnik EOD, moderna oprema, poznavanje IMAS. Kljub temu se GOS v večini minko onesnaženih dežel intenzivno ne vključujejo v PDVS in izvajajo predvsem TR za zagotavljanje svobode premikov in zaščito lastnih sil. Specializirane vojaške enote običajno izvajajo nujno razminiranje širše in vsaj deloma upoštevajo tudi potrebe lokalnih skupnosti, vendar zgolj s ciljem zagotavljanja osebne varnosti (razminiranje ozkega prehoda do hiše) in ne za zagotavljanje kakovosti življenja (razminiranje celotnega minskega polja ob hiši). Poleg tega se enote GOS hitro menjujejo (menjave do 6 mesecev), kar pa je za kakovostno sodelovanje v PDVS prekratko obdobje. GOS lahko poleg tega s svojo dobro tehnično opremljenostjo zelo pospešijo proces PDVS.

3. Vojaški svetovalci

Druga oblika sodelovanja GOS v PDVS so VS. Ti so lahko napoteni v okviru mirovne operacije ali na dvostranski podlagi. VS so običajno posamezniki ali manjše skupine pripadnikov OS, ki imajo veliko izkušenj s celotnim procesom PDVS in ki poznajo vse zahteve IMAS. VS se od drugih GOS ločijo po treh značilnostih: običajno je njihova napotitev daljša kakor šest mesecev, načeloma niso v poveljniškem smislu podrejeni najvišjemu vojaškemu predstavniku svoje države na območju operacije in svoje naloge večinoma izvajajo neoboroženi in v civilu. VS lahko v procesu PDVS po dosedanjih izkušnjah pridejo do izraza predvsem na naslednjih delovnih področjih:

Izkušnje kažejo, da imajo lahko VS največji vpliv v začetni, t. i. nujni fazi PDVS, ko je treba vzpostaviti delujoč sistem in usposobiti lokalne zmogljivosti. VS so najbolj uporabni predvsem pri izvajanju HR in precej manj v drugih delih PDVS. Pomanjkljivost VS je predvsem čas napotitve, ki traja običajno od 6 do 12 mesecev, kar pa je premalo za kakovosten učinek napotitve, pogosta težava je tudi nejasna linija poveljevanja in odgovornosti VS. Poleg tega določene države napotijo VS z namenom pridobivanja izkušenj namesto podajanja izkušenj, kar je glede dela nesprejemljivo, vendar kljub temu dokaj pogosta praksa. Tovrstni primeri so bili dokaj pogosti v BiH in Kambodži. Pogosta težava je tudi kulturna različnost med VS in lokalnim prebivalstvom, kar pogosto vodi do nerazumevanja in slabše kakovosti dela. Nekateri viri omenjajo tudi visoke stroške delovanja VS, ki naj bi bili precej višji kakor zaposlovanje civilnih deminerskih strokovnjakov, kar pa je le deloma res, saj je VS večinoma strošek lastne države, zaposleni civilni strokovnjaki pa so strošek mednarodne skupnosti ali dežele, kjer razminiranje poteka. Stroški posameznega VS naj bi po tej študiji letno znašali od 135.000 do 165.000 \$.¹³

Študij primerov

Primer Kosova

Primer Kosova je do sedaj eden najbolj preglednih glede morebitne vloge OS v okviru PDVS. Spopadi na Kosovu so se zaključili 10. junija 1999.¹⁴ Po vojaško-tehničnem sporazumu, sklenjenim med Natom in Vojsko Jugoslavije (v nadaljnjem besedilu VJ), in glede na Resolucijo OZN št.

¹³ Filippino Eric, *The Role of the Military in Mine Action*, Geneva 2003, str. 50–51.

¹⁴ Glede min in tehnik miniranja na Kosovu glej: Bizjak, Matjaž, *Mine in tehnike razminiranja, uporabljene na Kosovu*, Ujma 2000/2001, str. 447–451.

1244, sta morali obe vpleteni strani, VJ in Osvobodilna vojska Kosova (v nadaljnjem besedilu OVK) KFOR predati vse obstoječe zapisnike minskih polj (v nadaljnjem besedilu ZMP) in razminirati svoja lastna minska polja (v nadaljnjem besedilu MP). VJ tega zaradi kratkega roka za umik ni storila, so pa v MACC načrtovali uporabo inženirskih enot VJ, ki bi spomladi 2000 pod nadzorom MACC in v skladu z IMAS izvedle razminiranje zelo miniranih odročnih predelov občin Vitina (Debelde) in Gnjlane (Mučibaba). Načrtovano je bilo, da bi civilni strokovnjaki MACC usposobili pripadnike VJ za izvajanje HR skladno z IMAS. Po posvetovanju s KFOR, ki ni mogel zagotoviti popolne varnosti za pripadnike VJ, ideja ni bila uresničena. Na drugi strani je OVK svoja MP po njihovih informacijah razminiral do 21. septembra 1999,¹⁵ vendar so bila ta MP razminirana nestrokovno, kakovost dela pa je bila daleč od doseganja zahtev IMAS. Po neuradnih informacijah je OVK pri izvajanju razminiranja imela veliko število delovnih nesreč in žrtev. MACC je ocenil, da je do septembra 1999 34 % vseh minskih žrtev med lokalnim prebivalstvom pripadala pripadnikom OVK, ki so razminirali lastna MP, kar je zelo veliko. V prvi fazi, ki je potekala do avgusta 1999, so naloge razminiranja in EOD izvajale enote KFOR, ki so imele v slabih treh mesecih pri tem delu kar 18 delovnih nesreč. KFOR je v tej začetni fazi razminiranje izvajal skladno s svojimi načrti in cilji, s poudarkom na vojaški nuji. Že julija 1999 je bil v Prištini oblikovan MACC kot centralno telo za usklajevanje in izvajanje PDVS. Osebe MACC je takoj vzpostavilo stik s KFOR, ki je MACC predal vse do tedaj znane informacije o nevarnosti min in NUS na Kosovu. V MACC je začel delovati tudi častnik za povezavo s KFOR,¹⁶ prav tako pa je glavno poveljstvo KFOR imenovalo častnika za povezavo z MACC. Izmenjava informacij je potekala dnevno, po potrebi celo večkrat na dan. Pomemben je bil tudi status častnika za povezo MACC, ki je sicer deloval kot edini pripadnik MACC v uniformi, ampak je bil kot »donacija« kosovskemu PDVS neposredno podrejen direktorju MACC in ne poveljniški strukturi KFOR. Posledično je bil ta človek neodvisen, zaradi visokega čina spoštovan pri KFOR, kot pripadnik MACC pa je dosledno zastopal stališče MACC in s tem posredno interese PDVS proti vojaškemu interesom KFOR. Ob tem se je operativno osebje MACC tudi enkrat tedensko udeleževalo lokalnih vojaških konferenc EOD po posameznih sektorjih.¹⁷ V glavnem poveljstvu KFOR je bil oblikovan tudi center IMSMA¹⁸, usposobljeni so bili operaterji za delo, posledično je vse svoje nove podatke (opravljeno razminiranje, EOD, nova nevarna območja) s terena KFOR sam vnašal v zbirko podatkov, ki jo je dejansko vodil MACC in sta imeli obe strani ves čas popolnoma enake informacije, kar je še bolj krepilo medsebojno zaupanje. KFOR je MACC takoj predal tudi 616 ZMP VJ¹⁹, ki jih je MACC najprej analiziral in preko KFOR zavrnil, ko jih je VJ izboljšala in dopolnila, pa so bili prevedeni v angleščino in v elektronski obliki vneseni v IMSMA. KFOR je tudi zagotavljal helikopterski MEDEVAC v 20-minutni odzivnosti za vse civilne deminerske ekipe na terenu, zagotavljal je eksploziv za uničevanje min in NUS ter prevozne zmogljivosti za prevoz materiala za označevanje MP in nevarnih območij.

Slika 12. Usposabljanje pripadnikov ZKK v uporabi minskih detektorjev, Kosovo 2002 (foto: S. Saunders).

Figure 12. Training KPC members in the use of metal detectors, Kosovo 2002 (photo: S. Saunders).

Med MACC in KFOR je le dvakrat prišlo do manjših nesoglasij in še to izključno zaradi zaupnosti vojaških podatkov, ki pa so bili bistvenega pomena za izvajanje PDVS na terenu. Poleg min je najhujšo nevarnost na Kosovu predstavljalo neeksplozirano kasetno strelivo. MACC podatkov o lokacijah, kjer so bile odvržene kasetne bombe, ni imel, šele po večkratnih zahtevah in posredo-

¹⁵ Datum, do katerega je morala biti OVK razorožena, razpuščena, vse njeno orožje in strelivo pa v skladiščih pod nadzorom KFOR.

¹⁶ Do decembra 1999 je to podpolkovniško mesto zasedala Kanada, potem pa ZRN.

¹⁷ Območje delovanja KFOR (Kosovo) je bilo v letih 1999 in 2000 razdeljeno na 5 sektorjev; zahod — Italija, sever — Francija, jug — ZRN, vzhod — ZDA, center — Velika Britanija.

¹⁸ Information Management System for Mine Action (IMSMA) je poseben računalniški program, razvit za potrebe PDVS. MACC na Kosovu je bil prvi minski center; ki je bil poskusno opremljen z njim. Danes je ta program, ki nudi podatkovni modul in modul GIS, uradni program in se uporablja v vseh minskih centrih OZN po svetu.

¹⁹ VJ je junija KFOR najprej predala 425 ZPM, ki pa so bili zavrženi kot necelovita informacija. Avgusta 1999 je VJ predala 616 ZPM, vendar so bili le-ti ponovno zavrženi, konec avgusta 1999 je VJ končno predala 624 ZMP ter načrt oviranja in miniranja prištinškega korpusa VJ.

Slika 13. Pripadnik ZKK med iskanjem neeksplodiranih kasetnic, Kosovo 2002 (foto: S. Saunders).

Figure 13. KPC member during clearance of unexploded ordnance, Kosovo 2002 (photo: S. Saunders).

vanju iz New Yorka je Nato v septembru 1999 MACC sporočil 333 zračnih lokacij, na katerih je bilo odvrženo 1392 kasetnih bomb. Izvajanje BAC na teh območjih je bilo s temi informacijami precej lažje. V sredini leta 2000 je predvsem v medijih postala aktualna uporaba streliva z osiromašenim uranom in možnimi posledicami na zdravje ljudi. Deminerji so se s tem strelivom srečevali sicer že od začetka, zaradi nasprotujočih informacij je MACC od KFOR zahteval koordinate lokacij, kjer je bilo to strelivo uporabljeno. Nato je šele čez dva meseca sporočil te koordinate, MACC pa je delo na teh lokacijah preklical in izvedel označevanje teh nevarnih območij.²⁰ Še pomembnejše je, da je KFOR usklajeno z MACC do

konca avgusta 1999 na svoj seznam tako imenovanih nujnih vojaških nalog vključil tudi nujne potrebe civilnega prebivalstva, kar je bila takrat velika izjema. Tako so skupine KFOR EOD glede na zahteve in usklajenost z MACC pregledovale stanovanjske objekte, vodne vire, avtobusne postaje, mestne parke, bolnišnice, zdravstvene domove, električne napeljave ipd. Naknadno je KFOR na posebno zahtevo MACC v treh tednih EOD pregledal tudi 378 šol, kar je takrat znašalo skoraj 60 % šol na Kosovu. Nato je konec avgusta 1999 izvajanje civilnih nalog omejil, je pa KFOR obdržal odgovornost za čiščenje vse infrastrukture VJ (skladišča, vojašnice) in glavnih komunikacij, vse dejavnosti pa so bile tudi nadalje evidentirane v IMSMA. Delovanje posameznih KFOR EOD skupin je bilo povsem odvisno od države ali nacionalnih pravil. Pri nalogah so bile najbolj dejavne britanske, švedske, francoske, italijanske in nemške vojaške skupine EOD. Skupine EOD ameriške vojske pri nalogah niso bile dejavne, ker nacionalna pravila niso dovoljevala uporabe ameriških vojakov v te namene.²¹ Pripadniki KFOR so do 1. septembra 1999 našli in uničili 958 protitankovskih min (v nadaljnjem besedilu PTM) in 1275 PPM. Uničeno število NUS in kasetnic je bilo še večje, samo na območju vojaškega letališča Slatina so britanski in ruski vojaški strokovnjaki EOD uničili več kakor 32.000 NUS. KFOR je poleg tega svoje lokalne skupine CIMIC veliko uporabljal

²⁰ Po ocenah strokovnjakov je bilo na Kosovu uporabljeno okoli 10 T streliva z osiromašenim uranom (okoli 31.000 izstrelkov). Za primerjavo: v prvi zalivski vojni naj bi bilo uporabljeno 320 T, v BiH pa 3 T.

²¹ Zanimiv je primer v bližini Uroševca, kjer so lokalne oblasti želele popraviti pretrgan električni daljnovod, katerega žice so bile na minskem polju. Ker ameriški vojaški EOD zaradi nacionalnih omejitev tega ni mogel opraviti, so Američani prosili za pomoč Britance, ki so spremenili načrte, identificirali center minskega polja kot uporabno radarsko točko in tako status minskega polja spremenili v nujno vojaško nalogo, izvedli razminiranje, postavili radar za dva dni na lokacijo, radar umaknili, civilne oblasti pa so lahko nato popravile žice daljnovoda.

Slika 14. Deminerska linija, ki jo je napravil pripadnik ZKK, Kosovo 2002 (foto: S. Saunders).
Figure 14. Demining line made by a KPC member, Kosovo 2002 (photo: S. Saunders).

Slika 15. Nemški pripadniki KFOR z mlatilko Keiller izvajajo razminiranje področja v okolici Vrbničkega jezusa, Kosovo 2000 (foto: M. Bizjak).
Figure 15. Demining by German KFOR members with the Keiller flail near Vrbnički Dam, Kosovo 2000 (photo: M. Bizjak).

za izvajanje MRE med lokalnim kosovskim prebivalstvom, MRE pa je izvajal tudi za pripadnike OZN, ICRC in NGO in je s tem zelo razbremenil MACC in MCO. Odlično sodelovanje med MACC in KFOR je potekalo vse do decembra 2001, ko je MACC prenehal s svojem delom in del svojih pristojnosti prenesel na pisarno koordinatorskega zaščitnega korpusa Kosova²² (v nadaljnjem besedilu PKZKK), v okviru katere je bil oblikovan poseben oddelek za EOD, ki naj bi vodil in nadziral preostalo razminiranje, ki so ga izvajale deminerske skupine zaščitnega korpusa Kosova (v nadaljnjem besedilu ZKK).²³ V oddelku za EOD sta delovala dva nekdanja pripadnika MACC in trije lokalni strokovnjaki, ki so bili zadržani za oblikovanje strukture ZKK EOD, usposobitev teh skupin za razminiranje po IMAS in za preverjanje kakovosti opravljenega dela. Usposabljanje pripadnikov ZKK je izvedla NGO Handicap International (v nadaljnjem besedilu HI). Pripadniki ZKK so bili usposobljeni za izvajanje BAC in EOD. Skupina, ki je bila namenjena delovanju v centralnem delu Kosova (Priština), je bila poleg tega usposobljena za izvajanje tehničnega minskega izvidovanja (technical survey, v nadaljnjem besedilu TS) in uporabo minskega detektorja. KFOR je sodeloval pri pripravi organizacijske strukture, ne pa tudi pri usposabljanju. Skupaj je bilo usposobljenih 77 pripadnikov ZKK v izvajanju BAC in EOD ter dodatno 11 pripadnikov v TS in uporabi detektorja. Skupine ZKK EOD so bile organizirane za delo po posameznih conah, glede na organiziranost ZKK.²⁴ Pred začetkom usposabljanja so bili pripravljene operativni dokumenti in razdeljene pristojnosti nadzora in pomoči, po katerih je KFOR moral nadzorovati usposabljanje ZKK EOD, po končanem usposabljanju zagotoviti nadzor dela ZKK EOD, oskrbovati in delati z eksplozivom, zagotavljati medicinsko pomoč višje ravni in zagotavljati pomoč EOD v primerih višje stopnje zahtevnosti del. Skupine ZKK EOD so z delom začele dokaj pozno in so večinoma izvajale naloge BAC in EOD. Storilnost teh skupin je bila vsaj v začetku zelo slaba. Vzrok za to je bila neizkušenost, slab odnos do dela in slaba motivacija pripadnikov skupin ZKK EOD. Storilnost skupin ZKK EOD se je do leta 2007 izboljšala,

še zmeraj pa ni dosegla tiste stopnje, ki bi jo morala, saj je bilo predvideno, da bi v tem letu ZKK prevzel celotno odgovornost za nadaljevanje HR.

Primer Kosova kaže, da je kakovostno delovanje GOS (KFOR) v okviru PDVS mogoče. Pri tem je treba upoštevati drugačno ciljno naravnost in drugačno usposobljenost GOS. Kosovo je pokazalo, da vojaki niso najboljša možnost za izvajanje HR na minske poljih skladno z IMAS, ker je to natančno in zelo zamudno delo, za katerega vojaki običajno niso usposobljeni in ga niso pripravljeno izvajati. Zaradi visoke stopnje usposobljenosti in dobre opreme so vojaki najboljši za izvajanje nalog BAC in EOD, predvsem tistih, ki zahtevajo hiter odziv. K dobremu razumevanju med KFOR in MACC so veliko prispevali tudi VS iz Švice, Nove Zelandije, Velike Britanije, Kanade, Slovenije in ZRN, ki so kot mednarodno osebje delovali na vodilnih mestih v MACC in so »vojaški jezik, načine delovanja in zahteve« razumeli in jih uspešno prevajali v terminologijo IMAS in obratno. Veliko število nesreč OVK in slabo delo ZKK pri povojnem razminiranju kaže, da LOS pogostokrat sploh niso primerne za HR, zlasti ne v začetni fazi in dokler niso primerno usposobljene, opremljene in nadzorovane. Tudi ob vseh izpolnjenih pogojih je pogostokrat motivacija pripadnikov LOS nizka in neprijemna za delo na nevarnih območjih, kjer je visoka motivacija eden od osnovnih pogojev za uspešno in varno delo.

²² Uradni naziv urada je Department of Civil Security and Emergency Preparedness.

²³ ZKK glede na svoj status in naloge ni vojaška formacija, ampak oblika civilne zaščite. Vendar je glede na organizacijsko in hierarhično strukturo in na neformalno vlogo te formacije v kosovski družbi ZKK lokalna oborožena sila, kljub temu, da je neoborožena. Tudi Nato vlogo ZKK razume v tem smislu, posledično naj bi se v letu 2008 na Kosovu začeli izvajati določeni projekti za preoblikovanje ZKK v vojaško formacijo in oblikovanje obrambne strukture na Kosovu. Kljub vsemu je bil ZKK že od začetka predviden tudi za izvajanje razminiranja.

²⁴ ZKK deluje po načelu 6 t. i. zaščitnih con (Protection Zone), ki so cone, po katerih je bila v času spopadov na Kosovu organizirana že OVK.

Reg. broj Serija 340	ZAPISNIK MINSKO - EKSPLOZIVNE PREPREKE (MEP)	
Karta URSČVAČ KRAVČIČAK	R 1: 50.000	list broj 2,4 koordinata X 5250 Y 5250
Indicija	A - PODACI O IZRADI EM	
	Orijentirne tačke Engrsa loga napred 11111 A BEECH TREE LEFT ON THE ROAD	
1. Vrsta MEP - količina ugrađenih MBS: MISUOBAYO HWIKO 90AS MIXED HING FIELD VERAČENO 32 kom TMA-3 u 25 TMA-2 INSTALLED 32 PAGES TMA-3		
2. Način izrade MEP: PRIMO MANJILLY		
3. Broj redova (grupa) u MEP - količina ugrađenih MBS po redovima-grupama: II-IV PRA 90 13 TMA-3, I PRA 25 TMA-2 PROV PMA		
4. Podaci o prolazima u MEP: NEMA PROVAZA NO PASSAGES LEFT		
Rađeno u 2 primirah i dostavljeno: 1. odn. 2.31.243. BUKO 2. prim. 15. Avg 2.15. HGP 3. prim. 15. Avg 1994 4. prim. 15. Avg 1994, 15. Avg 1994		IZVEDENICA: 213. HWIKO Izradom rukovodio: MJ. [signature] Imena i datum izvedila: I izvedilo: _____ data ____
Datum izrade: 20.03.1994		3 AND 25 PM

Slika 16. Eden od 624 zapisnikov minskih polj, ki jih je postavila Vojska Jugoslavije na Kosovu, 1999 (foto: Arhiv MACC).
 Figure 16. One of the 624 records of the minefields laid by the Yugoslav Army in Kosovo, 1999 (photo: Archive MACC).

Primer Libanona

Libanon je za razliko od Kosova dolgotrajno bojno prizorišče, saj začetki državljanske vojne segajo v leto 1975. Pred zadnjim izraelskim vdorom na državno ozemlje Libanona je bilo ocenjeno, da lokalno prebivalstvo ogroža več kakor pol milijona min in NUS. Z zadnjimi spopadi med Izraelom in Hezbolahom se je to število še povečalo, predvsem s kasetnim strelivom in NUS.²⁵ Z mandatom OZN so bile na libanonsko ozemlje že leta 1978 napoltene mednarodne sile United Nations Interim Force in Lebanon (v nadaljnjem besedilu UNIFIL), ki so jim resolucije OZN št. 425, 426 in 511 zelo omejile mandat. UNIFIL je s temi resolucijami in poznejšo resolucijo OZN št. 1337

bil pooblaščen zgolj za razminiranje iz operativne nuje in zaradi zaščite lastnih sil na področju južnega Libanona. Dejavnosti UNIFIL pri razminiranju lahko razdelimo na tri obdobja, mejnika sta leti 2001 in 2007. Vse do leta 2001 enote UNIFIL niso sodelovale v PDVS in so zgolj izmenjevale podatke z drugimi subjekti, pa še to občasno glede na zahteve poveljujočih. V okviru strukture UNIFIL je bila oblikovana posebna koordinacijska celica za razminiranje, ki je usklajevala razminiranje in EOD na ravni UNIFIL in skrbelo za izmenjavo podatkov. Kljub tej »neaktivnosti« so enote UNIFIL do leta 2001 našle in uničile 4365 min in NUS, vendar so zaradi min mednarodne enote imele tudi 56 nesreč, od tega 8 s smrtnim izidom. UNIFIL je zagotavljal v okviru svojega območja odgovornosti (v nadaljnjem besedilu AOR) tudi nujno reševanje civilistov z minskih polj v primeru nesreč, vendar je bilo to razumljeno kot nujna vojaška naloga, razminiran pa je bil samo dostop do žrtve. Brezbrižnost UNIFIL do min v Libanonu in posledično tudi do svoje varnosti, kaže že dejstvo, da si menjajoči kontingenti pogostokrat med seboj niso izmenjali podatkov o MP in drugih nevarnih območjih. Julija 2000 je bil na zahtevo UNIFIL oblikovan minski center Južni Libanon (Mine Action Coordination Centre Southern Lebanon, v nadaljnjem besedilu MACCSL).²⁶ MACCSL je bil formalno ustanovljen kot del UNIFIL in lahko izključno v AOR UNIFIL

²⁵ MACCSL je obtožil Izrael, da je med spopadom julija in avgusta 2006 polagal tudi PPM, kar je Izrael zanikal. PPM je v bojih proti izraelski vojski uporabljal tudi Hezbolah, mine presenečenja pa naj bi se uporabljale tudi v spopadih pri palestinskem begunskem taborišču Nahr Al Bared leta 2007.

²⁶ V MACCSL je v letih 2001 in 2002, po zaprtju programa OZN na Kosovu, začelo delati veliko število civilnih strokovnjakov, ki so vodili PDVS na Kosovu. Najverjetneje so vzorec odličnega sodelovanja z OS in vojaki prinesli s seboj in so njihove izkušnje veliko prispevale k občutnemu izboljšanju sodelovanja s pripadniki UNIFIL.

zbira, usklajuje in določa celotno izvajanje PDVS, izvaja pa tudi akreditacijo MCO. MACCSL popolnjuje mednarodno osebje OZN, pripadniki UNIFIL in pripadniki libanonske vojske (v nadaljnjem besedilu LV), v začetku pa je štel skupaj 49 pripadnikov, od tega je bilo 29 članov mednarodnega osebja. Januarja 2001 je poleg tega v okviru enot UNIFIL začel delovati tudi ukrajinski inženirski bataljon, sestavljen iz 76 pripadnikov, razdeljenih v tri deminerske vode in tri vode za minsko izvidovanje, ta enota je bila od julija 2002 dodatno okrepljena s 75 pripadniki ukrajinske MCO. Z ustanovitvijo MACCSL in s prihodom ukrajinske enote se je dejavnost UNIFIL na področju razminiranja precej povečala in začela izvajati vsaj deloma v skladu z IMAS, še zmeraj pa se je delo izvajalo zgolj v AOR UNIFIL, t. j. na okoli 700 km² ozemlja južno od reke Litani. UNIFIL je poleg tega še zmeraj izvajal izključno razminiranje zgolj okolice položajev in linij patroliranih svojih enot in nevarnih območij v globini do 2 km od UNIFIL položajev in t. i. območje modre črte.²⁷ Že v istem letu je ukrajinska enota med razminiranjem uničila 3673 PPM, 24 PTM in 668 NUS, kar je bil velik korak naprej. Marca 2006 je bila ukrajinska enota zamenjana s kitajskim bataljonom, katerega usposobljenost pa ni dosegala niti osnovnih vojaških standardov, kaj šele zahtev IMAS. 2006 je prišlo do vdora izraelske vojske v Libanon in hudih bojov s Hezbolahom. Izrael je v bojih uporabljal tudi kasetno strelivo, izstreljenih naj bi bilo okoli štiri milijone kasetnic, od tega se po enoletnem čiščenju ocenjuje, da jih okoli pol milijona ni bilo aktiviranih in predstavljajo grožnjo lokalnemu prebivalstvu. Izrael je priznal uporabo 1,2 milijona kasetnic. Zaradi velikega števila skupinskih nesreč civilnega prebivalstva je bil potreben takojšen povezan pristop k PDVS. Posledično je MACCSL s poveljstvom UNIFIL sklenil poseben dogovor, na podlagi katerega se je UNIFIL zelo angažiral predvsem v EOD in BAC skladno z IMAS. V dejavnosti, ki jo vodi in usklajuje MACCSL, sodeluje več kakor 60 skladno z IMAS akreditiranih skupin EOD in BAC, večinoma iz sestave UNIFIL, pogodbenih partnerjev in MCO. Od leta 2007 uporabo vseh deminerskih zmogljivosti v južnem Libanonu usklajuje izključno MACCSL. Od sredine 2006 so enote UNIFIL intenzivno vpete v PDVS in vse vojaške enote, ki sodelujejo v procesu razminiranja, gredo skozi proces akreditacije skladno z IMAS kakor drugi operaterji. Samo v letu 2006 so enote UNIFIL uničile 15.418 kasetnic. V okviru MACCSL deluje tudi oddelek QA, ki ga sestavlja 13 častnikov UNIFIL in LV. Pri QA ne uporabljajo metode vzorcev, ampak metodo potrditve z MDD in delovnimi stroji. V MACCSL deluje tudi častnik LV, ki skrbi za predajo razminiranih območij lokalnim skupnostim. Nasprotno od UNIFIL, ki v Libanonu nastopa kot GOS, je imela veliko vlogo od začetka pri razminiranju LV kakor LOS. V začetku je razminiranje izvajala samostojno in pri tem imela veliko število nesreč in izgub. Že leta 1998 je libanonska vlada z ameriško vlado ustanovila nacionalno deminersko pisarno (National Demining Office, v nadaljnjem besedilu NDO), ki je delovala pod okriljem obrambnega ministrstva. Takoj na začetku tega procesa je bila na najvišji politični ravni sprejeta odločitev, da bo vse razminiranje v Libanonu vodila LV, in civilisti v kakršni koli obliki, z izjemo MRE in ATLV, ne bodo vpleteni. NDO je

bila odgovorna za usklajevanja razminiranja formalno na območju celotne države, dejansko pa zgolj na območjih, kjer delujeta LV in UNIFIL. Dolgotrajna okupacija nekaterih predelov Libanona, ki so jo izvedle tuje vojske (Izrael, Sirija) in oboroženih milic, je v nekaterih državnih delih onemogočila izvajanje minskega izvidovanja, zbiranja informacij in kakršnega koli razminiranja. Z umikom izraelske vojske iz južnega dela in sirijske vojske iz doline Bekaa, se je območje delovanja LV in s tem tudi NDO razširilo. NDO, ki so jo popolnjevali pripadniki LV, se je leta 2007 preimenovala v Libanonski minski center (Lebanon Mine Action Center, v nadaljnjem besedilu LMAC), ki ga vodi namestnik načelnika operacij LV. LMAC usklajuje ne samo izvajanje HR, ampak tudi ATLV in MRE. LMAC in MACCSL sta opremljena z IMSMA, s tem, da je za podatkovno zbirko svojega področja odgovoren MACCSL, občasno pa se podatki medsebojno uskladijo. LV samostojno izvaja in zagotavlja QA in za razliko od MACCSL uporablja metodo vzorcev, prav tako končno predajo razminiranega območja izvajajo pripadniki LV. V razminiranje je že od leta 1990 zelo vpeta inženirska brigada LV, ki pri načrtovanju razminiranja daje prednost humanitarnim potrebam. Deminerske skupine inženirske brigade LV štejejo 38 nadzornikov, 240 deminerjev, 17 skupin MDD, 8 strokovnjakov za tehnično izvidovanje, 25 pripadnikov sanitete, 24 strokovnjakov EOD, 18 potapljačev EOD in več operaterjev za delo na strojih za razminiranje. To je zavidanja vredna nacionalna zmogljivost, ki deluje izključno pod nacionalno vojaško avtoriteto in v zadnjih letih v skladu z IMAS. Izjema je skupina LV za tehnično izvidovanje, ki izvaja izvidovanje po usmeritvah MACCSL. LV je v obdobju od 1990–2006 razminirala okoli 315 miniranih površin (od 834 identificiranih) in pri tem so njeni pripadniki uničili okoli 4000 PTM, 20.000 PPM in okoli 40.000 NUS. Zaradi drugačnih prednostnih nalog po zadnjem izraelskem vdoru je LV samo v letu 2006 našla in uničila 54.820 kasetnic, prednostno pa je LV izvajala BAC na gosto naseljenih območjih in na območju šol, komunikacij in bolnišnic, šele nato pa na območjih intenzivne kmetijske obdelave. Po zaključku spopadov z izraelsko vojsko je uničevanje kasetnic na svojem območju izvajalo tudi gibanje Hezbolah, niso pa znani podatki o tem, kako in kje je ta oborožena formacija razminiraje izvajala. Znano je le, da so izvajalci pri tem imeli veliko število delovnih nesreč in smrtnih žrtev.

Primer Libanona kaže, da lahko LOS ob zunanji pomoči in svetovanju kakovostno izvajajo, vodijo in usklajujejo celotni proces PDVS. Sicer LV ni intenzivno vpeta v ATLV, ker zato nima zmogljivosti in zgolj deloma v MRE. Nedvomno pa je najpomembnejšo dejstvo, da LMAC dejansko vodijo vojaki, ki pogojno predstavljajo avtoriteto v celotni državi, saj v Libanonu vlada kriza avtoritete. LV je svoje cilje, prednostne naloge, načine dela povsem podredila zahtevam IMAS in PDVS. Razminiranje LV do leta 1998 in pozneje Hezbolaha je zopet pokazalo, da LOS niso sposobne samostojno kakovostno pristopiti k razminiranju, ker nimajo niti znanja, izkušenj, niti nujno potrebne opreme. Nujno je to dejavnost prilagoditi in uskladiti z IMAS, ki zagotavlja

²⁷ Linija OZN na meji med Izraelom in Libanonom.

Slovenska vojska v okviru PDVS

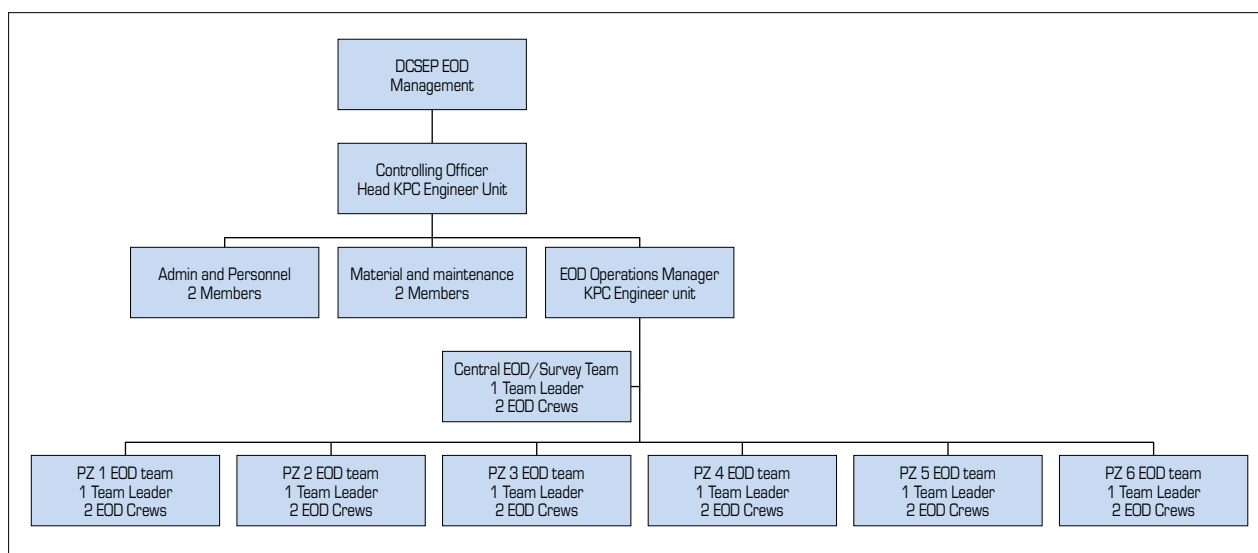
Slika 17. PMA 2 naknadno najdena na razminiranem MP, ki ga naj bi že prej razminirala OVK, Kosovo 1999 (foto: M. Bizjak).

Figure 17. PMA 2 which was subsequently found in a minefield previously cleared by the KLA, Kosovo 1999 (photo: M. Bizjak).

minimalne standarde za varno in kakovostno delo. Faze delovanja UNIFIL kažejo, da tudi GOS lahko uspešno spremenijo svoj odnos do PDVS, vendar GOS pogostokrat niso sposobne tovrstnega samostojnega kakovostnega preskoka, poleg tega mora biti ta preskok postopen, nadzorovan in usmerjen. Primer kaže tudi, da morebitna uporaba nespecializiranih vojaških enot v okviru PDVS ni smotrna, vojaki morajo dobro poznati vojaški EOD in TR, da lahko to znanje dopolnijo in prilagodijo zahtevam IMAS in PDVS. Za doseg tega cilja je nujno sodelovanje s civilnimi strukturami, ki dobro poznajo PDVS, t. i. združeno delovanje (joint action) je edini pravi odgovor na izzive modernega okolja. Oblikovanje MACCSL, ki ga vodi mednarodno visoko strokovno civilno osebje, je tudi za UNIFIL pomenilo preskok v miselnosti in dejavnosti. Predvsem pa so civilni strokovnjaki našli ustrezno rešitev, ki jo vojaki niso poznali. UNIFIL je lahko vzorčni primer za podobne operacije OZN, saj nacionalno zelo pisana in vojaško zelo raznolika skupina pogostokrat ni sposobna preiti svojega ozkega taktično-operativnega okvira in potrebuje vodenje od zunaj.

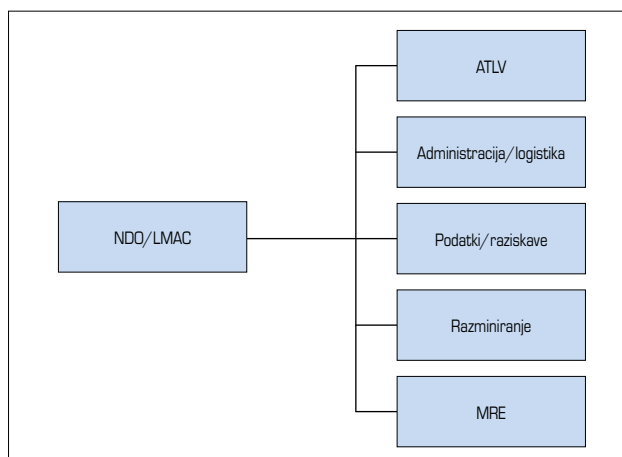
Vloga SV v okviru PDVS je zelo neizrazita, z izjemo SD, ki ga je izvedla za potrebe Slovenije samostojno in celovito in ima posledično znanje in izkušnje za njegovo izvedbo. Pripadniki SV ne izvajajo AATUOAM, niti nimajo izkušenj in ustreznih znanj za sodelovanje v okviru MRE. Vsi kontingenti in posamezniki, ki so napoteni na mirovne operacije, so predhodno seznanjeni z nevarnostmi min in NUS, vendar tovrstnih seznanitev ni mogoče ovrednotiti kot MRE. MRE slovenski vojaki običajno spoznajo šele ob prihodu na območje operacije preko vojaških strokovnjakov za MRE. Prav tako SV nima dovolj osebja za zagotavljanje ATLV. SV bi lahko pogojno sodelovala pri nekaterih delih HR, predvsem pri EOD in BAC, vendar bi bilo za to treba izvesti dodatno usposabljanje in opremljanje specializiranih pripadnikov SV skladno z IMAS. SV s sedanjimi zmogljivostmi ni sposobna izvajati HR na minskih poljih, ker zato nima ustrezne opreme, usposobljenega osebja, MDD²⁸ in strojev za razminiranje. V SV so bili do nedavnega zaposleni štirje posamezniki s praktičnimi izkušnjami z izvajanjem HR na območju Balkana, pridobljene predvsem pri sodelovanju z Mednarodno fundacijo za razminiranje in pomoč žrtvam min na Igu (v nadaljnjem besedilu fundacija), od tega sta v SV zaposlena še dva pripadnika, ki opravljata povsem druge nepirotehnične naloge. Pred leti je fundacija pripravila predlog za oblikovanje šole EOD na Igu, ki bi jo financirala in deloma vodila fundacija, in popolnjevala

²⁸ SV ima v svoji sestavi pse za odkrivanje eksploziva (explosive detection dog, v nadaljnjem besedilu EDD), ne pa tudi pse za odkrivanje min (mine detection dog, v nadaljnjem besedilu MDD), kar je višja stopnja usposobljenosti psa.

Slika 18. Organizacijska struktura EOD ZKK. V vsaki skupini EOD je 11 ljudi (skupinovodja, 2 vodji, 8 operativcev EOD) (S. Saunders).

Figure 18. Structure of the KPC EOD capability. Each EOD team consists of 11 members (1 Team Leader, 2 Crew Leaders, 8 EOD Operators) (S. Saunders).

Slika 19. Pristojnosti NDO in LMACC v Libanonu (M. Bizjak).

Figure 19. Competence of the National Demining Office/Lebanon Mine Action Centre in Lebanon (M. Bizjak).

in deloma vodila pa SV. Namen šole bi bil predvsem usposabljanje deminerjev različnih ravni, ki sodelujejo v minskih programih jugovzhodne Evrope, in pripadnikov SV. Projekt zaradi dolgotrajnih postopkov in majhne zainteresiranosti SV ni zaživel. Posledično lahko zaključimo, da občasne pobude za sodelovanje slovenskih vojaških pirotehnikov v okviru PDVS nimajo dejanskih možnosti, napotitev sicer v svojem delu visoko strokovnih posameznikov na tovrstne naloge pa bi pomenila brez dodatnega usposabljanja in dodatnega opremljanja neodgovornost načrtovalcev.

Sklepne misli

Vojaki, pripadniki LOS in GOS, so imeli doslej pomembno vlogo v mnogih nacionalnih programih humanitarnega razminiranja. Izkušnje kažejo, da LOS ob koncu spopada za izvajanje PDVS nujno potrebujejo usposabljanje, moderno opremo, usklajevanje, strog nadzor in predvsem spremembo miselnosti, brez česar, kakor kažeta primera Nikaragve in deloma Kosova, imajo LOS zelo veliko število delovnih nesreč, že opravljeno razminiranje pa ne dosega zahtev IMAS in ga je treba pozneje pogostokrat celo ponoviti. Poleg tega je pri pomoči LOS potrebna velika previdnost, da se podano znanje in donirana moderna oprema ob ponovnem začetku sovražnosti ne uporabi za nasprotni cilj od prvotno zelenega. Morebitna vloga GOS v PDVS pride najbolj do izraza v začetni nujni fazi, ko je potreben hiter pristop k reševanju konkretnih problemov, v poznejših fazah in v času sistemskega pristopa pa je vloga GOS običajno manj izrazita. Enako nedvomno velja za VS, ki bi že pred napotitvijo morali imeti vse potrebne izkušnje za sodelovanje v PDVS. V vseh državah, ki imajo problem z minami in NUS, je nujno potrebna visoka stopnja usklajenosti dejavnosti in izmenjave informacij med vojaškimi akteriji, civilnimi nosilci PDVS in lokalnimi skupnostmi. Vojaške zmogljivosti, če so pravilno vodene in usmerjene, lahko s svojimi zmogljivostmi, znanjem in

organizacijskimi sposobnostmi veliko prispevajo k uspešnosti PDVS. S pomembnostjo vloge OS v PDVS seveda ne gre pretiravati, vojaška logika je usmerjena k cilju, ki ga je treba čim prej doseči, PDVS pa je običajno dolgotrajen proces, posledično vojaki mnogokrat ne vidijo cilja in s tem svoje vloge v tem procesu. Moderne krize v BiH, na Kosovu in v Libanonu so pokazale, da problematika min potrebuje drugačen pristop, ki ga omogoča samo PDVS. Le-ta zahteva celovit pristop, t. j. združitev vseh virov in njihovo skupno uporabo. K temu bo nedvomno veliko prispevala tudi Ottawska konvencija, ki ne zahteva samo uničenja vseh minskih zalog, ampak tudi razminiranje vseh nevarnih površin. V tem procesu, ki mora biti izveden v skladu z IMAS, je za večino držav uporaba OS najcenejša različica.

Viri in literatura

1. Bizjak, M., 2000/2001. Mine in tehnike razminiranja, uporabljene na Kosovu. V: Ujma, 14–15, 2000/2001.
2. Blagden, P., 2001. Military involvement in humanitarian demining and its effect on equipment development. Defence procurement analysis.
3. Blagden, P., 2004. Anti-Personnel Mines: Friend or Foe. A study on the military utility of anti-personnel mines. ICRC.
4. Filippino, E., 2003. The Role of the Military in Mine Action, Geneva.
5. Filippino, E., 2005. Mine Action: Lessons and Challenges, Geneva.
6. Gard, G. R., 2003. Alternatives to Anti-Personnel Landmines. Vietnam Veterans of America Foundation.
7. Informativni bilten o zaključki uničevanja PPM, PEP, Poček 2003.
8. Lardner, T., 2005. A Study of Manual Mine Clearance. Geneva.
9. Lardner, T., 2007. Land Release: A guide for mine and ERW affected countries. Geneva.
10. Maslen, S., 2007. A Guide to Mine Action and Explosive Remnants of War. Geneva.
11. Mine Action Support Group, Conference, Priština 22.–23. Oktober 1999, delovno gradivo.
12. Orifici, D., 2007. A Guide to Cluster Munitions. Geneva.
13. Orifici, D., 2007. A Guide to Mine Action and Explosive Remnants of War. Geneva.
14. Škavica, S. S., 2000. Ka svetu brez mina. Beograd.
15. Thompson, H., 1999. Landmine and Unexploded Ordnance in Kosovo.

Elektronsko dopisovanje

1. Steve Saunders 2001 – 2006 - EOD Operations Officer OKPCC/Kosovo.
2. Chris Clark – Programme Manager UN MACC Southern Lebanon.